

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการบริหารความเสี่ยงทางธุรกรรมโดยวิธีใช้เครื่องมือทางการเงิน

ความเสี่ยงทางธุรกรรมเป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการทำสัญญาซื้อขายสินค้าหรือบริการระหว่างประเทศ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับเงินตราต่างประเทศ ผลกำไรหรือขาดทุนจากรายการดังกล่าวจะเกิดขึ้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในอัตราแลกเปลี่ยนในช่วงระยะเวลาที่ทำสัญญากับเวลาที่ต้องชำระเงิน

ความเสี่ยงทางธุรกรรมเป็นการวัดการเปลี่ยนแปลงในมูลค่าภาระผูกพันทางการเงินที่กิจการมีอยู่ ซึ่งภาระผูกพันได้กระทำขึ้นก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนแต่มีการกำหนดชำระเงินภายหลังที่อัตราแลกเปลี่ยนได้เปลี่ยนแปลงไป ความเสี่ยงทางธุรกรรมจึงถือได้ว่าเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของกระแสเงินสดที่เกิดจากภาระผูกพันทางธุรกิจที่มีอยู่

สำหรับแนวคิดการบริหารความเสี่ยงทางธุรกรรม โดยวิธีใช้เครื่องมือทางการเงินนั้น ประกอบด้วย

- สาเหตุของความเสี่ยงทางธุรกรรม
- การบริหารความเสี่ยงทางธุรกรรมโดยวิธีใช้เครื่องมือทางการเงิน

สาเหตุของความเสี่ยงทางธุรกรรม

ความเสี่ยงทางธุรกรรมเป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในระยะสั้นที่เกี่ยวข้องกับกระแสเงินสดที่ได้รับในอนาคต ซึ่งเราสามารถวัดความเสี่ยงทางธุรกรรมได้จากกำไรหรือขาดทุนที่เกิดจากภาระผูกพันทางการเงินหรือเกิดจากการทำสัญญาอย่างใดอย่างหนึ่งในรูปของเงินตราต่างประเทศ

ความเสี่ยงทางธุรกรรมเกิดขึ้นจากสาเหตุ 4 ประการดังนี้

1. การซื้อหรือขายสินค้าหรือบริการ ในรูปของเงินตราต่างประเทศโดยการให้เครดิต
2. การกู้ยืมหรือชำระเงินกู้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ
3. การทำสัญญาซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้าก่อนที่สัญญาล่วงหน้าจะถึงกำหนด

เวลา

4. การได้มาซึ่งสินทรัพย์หรือหนี้สินที่เกิดขึ้นในรูปของเงินตราต่างประเทศ

การบริหารความเสี่ยงทางธุรกรรมโดยวิธีใช้เครื่องมือทางการเงิน (ฐานา ฉันทพิศาล, 2542)

การใช้เครื่องมือทางการเงินเป็นวิธีการหนึ่งที่น่ามาใช้เพื่อการบริหารความเสี่ยงทางธุรกรรม ซึ่งเครื่องมือทางการเงินจะมีอยู่ 4 รูปแบบ ดังนี้

1. สัญญาซื้อขายเงินตราเพื่อส่งมอบในอนาคต (Future Contracts) หมายถึง สัญญามาตรฐานที่ทำการซื้อขายกันในตลาดจดทะเบียน ผู้ซื้อผู้ขายสามารถพบหน้ากันในการซื้อขาย ขนาดของการซื้อขายและระยะเวลาครบกำหนดเป็นมาตรฐาน ผู้มีส่วนร่วมต่างคุ้นเคยกับรูปแบบสัญญาทำให้การซื้อขายเงินตราทำได้สะดวก

สัญญาซื้อขายเงินตราเพื่อส่งมอบในอนาคตจะมีสำนักหักบัญชี (Clearing House) เข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อเป็นตัวประกันความเสี่ยงด้านเครดิต สำนักหักบัญชินั้นจะมีบทบาทในตลาดซื้อขายล่วงหน้า โดยเป็นหลักประกันว่าทั้งสองฝ่ายที่อยู่แต่ละด้านของสัญญาซื้อขายเงินตราเพื่อส่งมอบในอนาคตนั้นต้องปฏิบัติตามสัญญาและยังช่วยในการสลายสถานะภาพของผู้เกี่ยวข้องทำได้โดยสะดวก ตัวอย่างเช่น นายเอ หรือ นายบี ได้มีสถานะภาพในตลาดล่วงหน้าแล้ว สามารถที่จะสลายสถานะภาพของตนก่อนวันครบกำหนดส่งมอบได้โดยไม่จำเป็นต้องรอให้อีกฝ่ายพร้อมใจด้วย เช่น นายเออาจขายสัญญาผ่านสำนักหักบัญชีเมื่อไรก็ได้ ก่อนวันครบกำหนดส่งมอบเพื่อสลายสถานะภาพของตนและถ้าสถานะภาพของนายบียังคงอยู่เมื่อถึงวันครบกำหนดส่งมอบ โดยสำนักหักบัญชีก็จะกำหนดให้นายบีทำการส่งมอบให้กับผู้ที่มีสถานะภาพตรงข้ามไม่ใช่ขายเออีกแล้ว ดังนั้นผู้ซื้อและผู้ขายจะทำข้อตกลงกับสำนักหักบัญชีของตลาดในการที่จะรับมอบหรือส่งมอบทรัพย์สินหรือสิ่งอื่นที่ตกลงกัน ณ ราคาที่กำหนดร่วมกันในวันนี้เพื่อที่จะใช้ในการแลกเปลี่ยนกันในวันที่ระบุไว้ข้างหน้า ราคาที่กำหนดไว้ล่วงหน้า (Future Price) ส่วนวันที่ระบุให้มีการเกิดธุรกรรมแลกเปลี่ยนกันเรียกว่าวันส่งมอบและชำระราคา (Settlement or Delivery Date) สัญญาซื้อขายเงินตราเพื่อส่งมอบในอนาคตสามารถซื้อขายในตลาดรองได้จึงมักมีสภาพคล่องสูงจะมีการกำหนดเงื่อนไขของการส่งมอบชัดเจน แต่มักไม่ได้มีจุดประสงค์ให้มีการส่งมอบเกิดขึ้นจริง ๆ ส่วนใหญ่จะใช้การหักล้างด้วยเงินสด

สำหรับค่าธรรมเนียมในการซื้อสัญญาซื้อขายเงินตราเพื่อส่งมอบในอนาคต (Future Contracts) มักไม่ตายตัว ขึ้นอยู่กับการต่อรองและมีการเสนอราคาในลักษณะครบรอบ คือเป็นราคาที่คิดรวมทั้งการสร้างและสลายสถานะภาพ โดยส่วนใหญ่แล้วต่อสัญญาจะเท่ากันไม่ว่าวันครบกำหนดส่งมอบหรือชนิดของสินทรัพย์ที่ระบุจะเป็นอย่างไร

2. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Forward Contracts) หมายถึงสัญญาซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย ที่ตกลงจะส่งมอบเงินสกุลหนึ่งเพื่อแลกกับเงินอีกสกุลหนึ่งในวันข้างหน้าหรือในอนาคตที่ได้ตกลงกำหนดวันกันเอาไว้

การทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้ามีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การใช้เป็นเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงจากการผันผวนหรือการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงของอัตราแลกเปลี่ยนเป็นหลัก การทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าสามารถช่วยให้นักบริหารเงินกำหนดต้นทุนของสินค้าที่นำเข้ามาหรือที่จะส่งออกไป ซึ่งเมื่อถึงกำหนดเวลาชำระเงินก็จะมีต้นทุนคงที่ที่แน่นอนว่าจะต้องจ่ายเงินออกไปเท่าใดหรือที่จะได้รับชำระค่าสินค้าเข้ามาเป็นเงินเท่าใดกันแน่ ในอดีตนั้นการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้ามักทำกันเพื่อธุรกรรมการค้าสินค้าเข้าและการส่งออก แต่ในยุคปัจจุบันมีธุรกรรมด้านเงินตราต่างประเทศเกิดขึ้นใหม่ ๆ หลาย ๆ อย่างไม่ว่าเป็นเรื่องการกู้ยืมเงินสกุลต่างประเทศหรือค่าใช้จ่ายต่างๆ เกี่ยวกับเงินสกุลต่างประเทศที่อาจเห็นว่าเป็นความเสี่ยง ผู้ที่เกี่ยวข้องก็อาจทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเป็นการป้องกันตัวไว้ก่อน แต่สิ่งที่เป็นความเสี่ยงก็คือ การที่มีเหตุการณ์ทำให้ไม่ได้รับสินค้าหรือไม่ได้รับชำระค่าสินค้าในขณะที่ต้องมีความเสี่ยงในการมีเงินตราต่างประเทศอยู่ในมือในช่วงหน้า

3. สิทธิที่จะซื้อขายเงินตราต่างประเทศ (Currency Options) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ซื้อโดยไม่ถือเป็นภาระผูกพันที่จะซื้อหรือขายเงินตราต่างประเทศในอนาคต ณ อัตราแลกเปลี่ยนที่ได้ตกลงกันไว้ ผู้ซื้อเอกสารสิทธิจะซื้อขายเงินตราต่างประเทศนั้นจะซื้อหรือขายเงินตราต่างประเทศ ณ อัตราแลกเปลี่ยนที่กำหนดไว้ถ้าหากว่าการปฏิบัติดังกล่าว ผู้ซื้อจะได้รับประโยชน์และจะปล่อยให้สิทธิที่จะซื้อขายเงินตราหมดอายุไปโดยไม่ได้ทำการซื้อขายเงินตราต่างประเทศก็ได้ ถ้าหากว่าการปฏิบัติการซื้อขายตามสัญญาที่จะซื้อขายเงินตราต่างประเทศไม่ได้ให้ประโยชน์หรือทำกำไรให้แก่ผู้ซื้อเนื่องจากการซื้อขายในตลาดแลกเปลี่ยนทันทีจะได้รับประโยชน์มากกว่า

การซื้อขายสิทธิที่จะซื้อขายเงินตราต่างประเทศสามารถทำได้สะดวกโดยธนาคารพาณิชย์ และบริษัทนายหน้า ซึ่งสิทธิที่จะซื้อขายจัดทำขึ้นตามความต้องการเฉพาะของธุรกิจและเป็นสัญญามาตรฐาน จำนวนสิทธิที่จะซื้อขายเงินตรา ราคา และอายุครบกำหนดของสิทธิสามารถจัดทำขึ้นตามความต้องการของลูกค้า ปริมาณการซื้อขายอย่างต่ำซึ่งกระทำโดยสถาบันการเงิน การซื้อขายสิทธิที่จะซื้อขายดำเนินการ โดยผ่านสถาบันการเงินที่มีลักษณะเฉพาะมากกว่าการซื้อขายสิทธิโดยทั่วไปที่ไม่มีการรับประกันเครดิตเป็นการสร้างความปลอดภัยให้กับผู้ซื้อผู้ขาย ดังนั้นสถาบันการเงินที่เป็นผู้ดำเนินการเกี่ยวกับการซื้อขายสิทธิจึงต้องเรียกหลักประกันจากบุคคลโดยทั่วไป หรือธุรกิจที่ต้องการจะซื้อหรือขายสิทธิ

สิทธิที่จะซื้อขายเงินตราต่างประเทศสามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

3.1 สิทธิที่จะซื้อเงินตราต่างประเทศ (Currency Call Options) เป็นตราสารทางการเงินชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นมาเพื่อกำหนดราคาที่ผู้ซื้อจะต้องจ่ายเงินตามจำนวนที่แน่นอนใน

อนาคต ถ้าอัตราแลกเปลี่ยนทันทีสูงกว่าราคาที่ใช้สิทธิผู้ถือสิทธิที่จะซื้อขาย (Option) ก็จะใช้สิทธิซื้อเงินตราต่างประเทศตามราคาที่จะระบุไว้ซึ่งมีราคาถูกกว่าอัตราแลกเปลี่ยนทันที

3.2 สิทธิที่จะขายเงินตราต่างประเทศ (Currency Put Options) ผู้เป็นเจ้าของสิทธิที่จะขายเงินตราต่างประเทศตามราคาที่กำหนดไว้และภายในระยะเวลาที่ระบุไว้ เจ้าของสิทธิจะใช้สิทธิหรือไม่ก็ได้ไม่มีเงื่อนไขบังคับ เพราะฉะนั้นความเป็นไปได้ที่จะขาดทุนมากที่สุดของผู้เป็นเจ้าของสิทธิที่จะขายเงินตราต่างประเทศ ก็คือค่าตอบแทนที่จะจ่ายให้กับสัญญาที่จะซื้อขายสิทธิในเงินตราต่างประเทศ

4. สัญญาแลกเปลี่ยน (Swap) หมายถึง ข้อตกลงระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย โดยฝ่ายหนึ่งตกลงที่จะแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศตามจำนวนที่ระบุไว้กับฝ่ายหนึ่งในระยะเวลาที่กำหนดไว้ และเมื่อครบกำหนดระยะเวลาจะมีการแลกเปลี่ยนกลับเป็นเงินสกุลเดิมตามจำนวนเดิม วิธีการกระทำดังกล่าวเพื่อป้องกันความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน

วิธีการทำสัญญาแลกเปลี่ยน (Swap) สามารถกระทำได้ 4 วิธี ดังนี้

4.1 สัญญาแลกเปลี่ยนเงินกู้ยืม (Back-to-Back Swap) หรือเงินกู้ยืมระหว่างกัน (Parallel Loans) เป็นวิธีที่เกี่ยวข้องกับ 2 กิจการที่ดำเนินงานอยู่คนละประเทศ โดยแต่ละฝ่ายจะให้กู้ยืมเงินตราสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งในช่วงระยะเวลาที่กำหนดไว้และเมื่อครบกำหนดเวลาจะใช้คืนเงินกู้ที่ได้กู้ยืมไป วิธีการนี้เหมาะกับประเทศที่มีข้อจำกัดในการห้ามโอนเงินออกนอกประเทศหรือไปประเทศอื่น

4.2 สัญญาแลกเปลี่ยนสกุลเงิน (Currency Swap) มีลักษณะคล้ายกับสัญญาแลกเปลี่ยนเงินกู้ยืม (Back-to-Back Swap) แต่การทำสัญญาแลกเปลี่ยนสกุลเงินจะไม่ปรากฏรายการเงินกู้ในงบดุลไม่ว่าเป็นรายการลูกหนี้หรือเจ้าหนี้ เพราะการทำสัญญาแลกเปลี่ยนสกุลเงินเป็นการตกลงกันทั้ง 2 ฝ่าย เกี่ยวกับจำนวนเงินที่เป็นเงินตรา 2 สกุล ที่มีมูลค่าเท่ากันในช่วงระยะเวลาที่กำหนดไว้ สัญญาแลกเปลี่ยนสกุลเงินอาจทำการตกลงช่วงระยะเวลาที่ยาวนานออกไปได้ถึง 10 ปี ถ้าอัตราดอกเบี้ยระหว่าง 2 ประเทศแตกต่างกันมากบริษัทที่อยู่ในประเทศที่มีดอกเบี้ยสูงอาจจะต้องจ่ายค่าธรรมเนียมเพื่อชดเชยกับส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ย

4.3 สัญญาแลกเปลี่ยนเครดิต (Credit Swap) เป็นวิธีการป้องกันความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนวิธีหนึ่ง โดยการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศชั่วคราว เช่นเดียวกับวิธีทำสัญญาแลกเปลี่ยนเงินกู้ยืมแต่มีธนาคารเป็นสื่อกลาง ดังนั้นจึงเป็นวิธีการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศระหว่างธุรกิจและธนาคารและจะแลกเปลี่ยนกลับคืนเมื่อครบกำหนดเวลาประโยชน์ที่ได้รับการทำสัญญาแลกเปลี่ยนเครดิต คือ

1 ช่วยป้องกันความเสี่ยงแก่ผู้ลงทุนในประเทศที่ไม่มีตลาดปริวรรตเงินตราต่างประเทศล่วงหน้ารองรับความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน

2 กิจการสามารถจัดหาเงินทุนมาใช้ในกิจการได้ถึงแม้ว่าประเทศเจ้าบ้านจะมีนโยบายให้สินเชื่อกู้ยืมซึ่งมีผลทำให้การจัดหาเงินทุนจากประเทศเจ้าบ้านกระทำได้อย่าง
แนวความคิดของการทำสัญญาแลกเปลี่ยนเครดิตมีต้นทุนการป้องกันความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนและการหาเงินทุนค่อนข้างสูง ดังนั้นวิธีนี้จึงเหมาะกับการป้องกันความเสี่ยงเฉพาะในกรณีที่ไม่มีทางเลือกในการป้องกันความเสี่ยงจากวิธีอื่น

4.4 สัญญาแลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย (Interest Rate Swap) เป็นเครื่องมือในการบริหารความเสี่ยงชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญ ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนภาระดอกเบี้ยระหว่างผู้กู้ทั้งสองฝ่ายในสกุลเงินตราต่างประเทศและในจำนวนเดียวกันภายในระยะเวลาที่ตกลงไว้ ฝ่ายหนึ่งตกลงที่จะจ่ายดอกเบี้ยในอัตราคงที่ ให้กับอีกฝ่ายและอีกฝ่ายหนึ่งตกลงที่จะจ่ายดอกเบี้ยในอัตราลอยตัวให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง โดยการแลกเปลี่ยนกันจะแลกเปลี่ยนเฉพาะจำนวนเงินดอกเบี้ยเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงการขึ้นลงของดอกเบี้ย การทำสัญญาแลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยส่วนใหญ่จะกระทำระหว่างลูกค้ากับธนาคาร ซึ่งจะช่วยให้ทั้งสองฝ่ายมาพบกันและแลกเปลี่ยนภาระดอกเบี้ยซึ่งกันและกัน โดยทั้งสองฝ่ายจะได้รับประโยชน์ในแง่ของการชำระดอกเบี้ยเงินกู้ในอัตราต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยที่ตนจะจัดหาได้โดยตรงจากตลาดเงินทุนสำหรับการชำระเงิน หากเป็นเงินสกุลเดียวกันและวันชำระตรงกันทั้งสองฝ่ายก็อาจทำความตกลงชำระกันเพียงบางส่วนของจำนวนดอกเบี้ยที่แตกต่างกัน

สัญญาแลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย (Interest Rate Swap) สามารถจำแนกออกเป็น 2 แบบ คือ

1 สัญญาแลกเปลี่ยนคูปอง (Coupon Swap) เป็นการแลกเปลี่ยนภาระดอกเบี้ยระหว่างผู้กู้ทั้งสองฝ่ายในสกุลเงินตราต่างประเทศและในจำนวนเดียวกันตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ โดยการแลกเปลี่ยนจากอัตราดอกเบี้ยคงที่ไปเป็นอัตราดอกเบี้ยแบบลอยตัว

2 สัญญาแลกเปลี่ยนเบสิส (Basis Swap) เป็นการแลกเปลี่ยนภาระอัตราดอกเบี้ยลอยตัวระหว่างกันของลูกค้ากับธนาคาร

ประเภทของความเสี่ยง

ความเสี่ยงได้แบ่งประเภทตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งแบ่งออกเป็น 10 ประเภท ได้แก่

1. ความเสี่ยงที่ถ้ำเกิดขึ้นแล้วจะมีความสูญเสี่ยงเพียงอย่างเดียว (Pure Risks) ตัวอย่างเช่น ความเสี่ยงที่โรงงานจะถูกไฟไหม้หรือบริษัทอาจถูกฟ้องจากลูกค้า เนื่องจากสินค้ำนั้นสร้างความเสี่ยงหายให้ผู้บริโภคผลิตภณัฑ์ที่บริษัทจำหน่าย

2. ความเสี่ยงที่มีโอกาสที่จะได้รับประโยชน์ในขณะเดียวกันก็อาจเกิดความสูญเสี่ยงขึ้นได้ (Speculative Risks) เช่น การลงทุนในโครงการใหม่ ๆ หรือการลงทุนในหลักทรัพย์ต่าง ๆ

3. ความเสี่ยงที่สืบเนื่องมาจากความผันผวนของความต้องการในสินค้ำและบริการของบริษัท (Demand Risks) เนื่องจากยอดขายถือเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดของทุกบริษัท ความเสี่ยงในเรื่องของความต้องการสินค้ำและบริการจึงเป็นความเสี่ยงที่สำคัญที่สุดที่บริษัทต้องเผชิญ

4. ความเสี่ยงที่เกิดจากต้นทุนในการผลิต (Input Risks) รวมทั้งวัสดุและค่าแรงที่อาจเพิ่มขึ้น ตัวอย่างเช่น บริษัทที่ใช้ทองแดงเป็นวัตถุดิบในการผลิตจะเผชิญความเสี่ยงที่ราคาของแร่ทองแดงอาจจะสูงขึ้นทำให้ต้นทุนสูงขึ้น แต่บริษัทไม่สามารถเพิ่มราคาขายได้

5. เสี่ยงที่เกิดจากธุรกรรมทางการเงิน (Financial Risks) ถ้ำบริษัทมีแผนการที่จะจำหน่ายพันธบัตรชุดใหม่ บริษัทก็จะต้องเผชิญความเสี่ยงถ้ำดอกเบี้ยสูงขึ้นและบริษัทยังไม่ได้นำพันธบัตรนั้นออกจำหน่าย (การที่อัตราดอกเบี้ยสูงขึ้น ทำให้ราคาพันธบัตรลดลง) ทำนองเดียวกันถ้ำบริษัทมีการติดต่อกับลูกค้าหรือผู้ผลิตในต่างประเทศก็จะต้องเผชิญความเสี่ยงในเรื่องอัตราแลกเปลี่ยน เป็นต้น

6. ความเสี่ยงที่เกิดจากที่สินทรัพย์ต่าง ๆ ของบริษัทอาจเสี่ยงหาย (Property Risks) เช่น จากไฟไหม้ น้ำท่วม หรือเกิดจลาจล เป็นต้น

7. ความเสี่ยงอันเกิดมาจากการกระทำของพนักงาน (Personal risks) เช่น การจ้อฉล การทุจริตของพนักงาน หรือพนักงานฟ้องร้องบริษัทในเรื่องของการแบ่งแยกชนชาติ หรือเพศ

8. ความเสี่ยงอันเนื่องมาจากการทำลายสภาวะแวดล้อม (Environmental Risks) เนื่องจากในปัจจุบันประชากรมีความตื่นตัวในเรื่องสภาวะแวดล้อมกันมากขึ้น รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการทำให้สภาวะแวดล้อมกลับเหมือนเดิมนั้นค่อนข้างจะสูงมาก จึงทำให้ความเสี่ยงประเภทนี้เพิ่มความสำคัญยิ่งขึ้นในปัจจุบัน

9. ความเสี่ยงในความรับผิดชอบในสินค้ำ บริการ หรือการกระทำของพนักงานของบริษัท (Liability Risks) เช่น โรงงานที่ใช้วัตถุดิบจำพวกแอสเบสทอส (Asbestos) ที่อาจจะก่อให้เกิดอันตรายแก่พนักงานและชุมชนใกล้เคียงหรือสินค้ำที่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ลูกค้ารวมทั้งการกระทำของพนักงาน เช่น การขับรถของบริษัทโดยไม่ระมัดระวังและเกิดอุบัติเหตุ

10. ความเสี่ยงที่สามารถคุ้มครองได้โดยการทำประกัน (Insurable Risks) โดยทั่วไปแล้ว ความเสี่ยงในสินทรัพย์ต่าง ๆ บุคคลธรรมดา สภาวะแวดล้อม และความรับผิดชอบ (Liability) สามารถถ่ายโอนไปให้บริษัทประกันภัยได้แต่ไม่ได้หมายความว่าความเสี่ยงที่สามารถทำประกันได้นั้นจำเป็นจะต้องทำประกันภัยเสมอไป ความจริงแล้วหน้าที่หลักของการจัดการความเสี่ยงนั้น จะต้องทำการประเมินทางเลือกต่าง ๆ ในการจัดการความเสี่ยงแต่ละประเภท รวมทั้งการประกันด้วยตนเอง (Self-Insurance) แล้วจึงเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด

แนวทางในการจัดการความเสี่ยง

การจัดการความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น มีแนวทางในการจัดการความเสี่ยงอยู่ 3 แนวทาง ได้แก่

1. กำหนดความเสี่ยงที่บริษัทเผชิญอยู่ ผู้บริหารความเสี่ยงจะกำหนดว่ามีความเสี่ยงประเภทใดบ้างที่บริษัทอาจจะต้องเผชิญ

2. กำหนดขนาดของผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากความเสี่ยงแต่ละประเภท ความเสี่ยงบางประเภทอาจจะมีผลกระทบน้อยมาก ในขณะที่ความเสี่ยงบางประเภทมีแนวโน้มที่จะทำ ความเสียหายให้แก่บริษัทได้มากจึงควรที่จะแยกความเสี่ยงออกมา โดยให้ความสำคัญกับความ เสี่ยงประเภทที่อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายเป็นอันมากกับบริษัท

3. ตัดสินใจว่าจะจัดการกับความเสี่ยงประเภทนั้น ๆ อย่างไร โดยปกติแล้วเราสามารถ จัดการความเสี่ยงได้โดยเทคนิคต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1 โอนความเสี่ยงให้กับบริษัทประกันภัย การประกันภัยกับบริษัท ประกันภัยจะเป็นประโยชน์กับบริษัท เพราะเป็นการโอนความเสี่ยงของบริษัทไปยังบริษัท ประกันภัยโดยตรง อย่างไรก็ตามการทำประกันภัยนั้นไม่จำเป็นเสมอไป ในหลายโอกาสการ ประกันภัยด้วยตนเอง (Self-Insurance) หมายถึงการยอมรับความเสี่ยงนั้น โดยตรงและไม่ต้องเสีย เบี้ยประกันให้กับบริษัทประกันภัย อาจจะเหมาะสมกว่า

3.2 การโอนความเสี่ยงไปยังบุคคลที่สาม ตัวอย่างเช่น บริษัทผู้ผลิต เฟอร์นิเจอร์อาจจะกังวลถึงความเสี่ยงในการที่ต้องใช้ขบวนการบรรทุกของบริษัทขนส่งสินค้าจาก โรงงานผลิตไปยังจุดต่าง ๆ ทั่วประเทศ วิธีการหนึ่งที่จะจัดการความเสี่ยงนี้ออกไปก็คือการทำ สัญญาว่าจ้างให้บริษัทบรรทุกดำเนินการขนส่งแทน ซึ่งเท่ากับเป็นการโอนความเสี่ยงไปยัง บุคคลที่สาม

3.3 การซื้อตราสารอนุพันธ์เพื่อลดความเสี่ยง บริษัทอาจใช้ตราสารอนุพันธ์ ในการป้องกันความเสี่ยงได้ ตราสารอนุพันธ์ในการซื้อขายสินค้าการเกษตรล่วงหน้าอาจจะลด

ความเสี่ยงจากราคาวัตถุดิบได้ ตัวอย่างเช่น บริษัทผลิตอาหารเสริมสำเร็จรูปอาจจะใช้วัตถุดิบจากข้าวโพด หรือข้าวสาลีเพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่ราคาข้าวอาจจะสูงขึ้นในอนาคต โดยการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ทำนองเดียวกันกับตราสารอนุพันธ์ทางการเงินอาจจะใช้ในการลดความเสี่ยงที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยหรือความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนได้

3.4 ลดขนาดของความสูญเสียที่อาจจะเกิดจากเหตุการณ์ที่คาดไม่ถึง จากตัวอย่างความเสี่ยงจากไฟไหม้ ความเสียหายในรูปตัวเงินจากไฟไหม้อาจจะลดลงได้ เช่น ถ้ามีการติดตั้งระบบน้ำฉีด เป็นต้น

3.5 หลีกเลี่ยงกิจกรรมทั้งหมดที่อาจจะก่อให้เกิดความเสี่ยง ตัวอย่างเช่น บริษัทอาจจะยกเลิกการผลิตสินค้า หรือบริการที่คิดว่าเป็นผลเสียมากกว่าผลดี เช่น บริษัทได้ยกเลิกการผลิตสารซิลิโคนที่ใช้ในการตัดยกรรมทรวงอก เป็นต้น

ทฤษฎีตัดสินใจทางสถิติ (Statistical Decision Theory) (ทวี รื่นจินดา, 2543)

ทฤษฎีตัดสินใจได้กล่าวถึงการแยกเกณฑ์ (Criteria) สำหรับการตัดสินใจที่ได้ทำในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะสามารถประเมินผลได้และใช้หลักเกณฑ์เหล่านี้มาพิจารณาเลือกที่ดีที่สุดในการตัดสินใจ (Best Decision Acts or Alternatives) ทฤษฎีตัดสินใจจะเน้นถึงการใช้ค่าความน่าจะเป็นเชิงจิตและแบบเงื่อนไข ทั้งยังได้ขยายวิธีการทางสถิติคลาสสิกออกไป โดยการใช้ผลได้และผลเสีย (Gain or Losses) เข้าไปในการวิเคราะห์ รวบรวมข้อมูลข่าวสารที่มีทั้งหมดไปใช้ในกระบวนการของการอนุมานหรืออ้างอิงเกี่ยวกับพารามิเตอร์แล้วใช้ข้อมูลข่าวสารเหล่านี้พิจารณาทางเลือกที่ดีที่สุด

สำหรับทฤษฎีตัดสินใจทางสถิตินี้จะได้กล่าวถึง

- การวิเคราะห์เกี่ยวกับการตัดสินใจ
- ชนิดของการตัดสินใจ

การวิเคราะห์เกี่ยวกับการตัดสินใจ (The Analysis of Decision)

ในการทำการตัดสินใจผู้ตัดสินใจต้องมีทางเลือกของการตัดสินใจอยู่หลายทาง แต่ละทางจะให้ผลต่างกันและในเวลาเดียวกันต้องมีค่าของสถานการณ์นอกบังคับ (States of Nature) ซึ่งเป็นตัวแทนของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ค่าที่เป็นไปได้จะมีสองค่าหรือมากกว่า นั่นคือผลตอบแทนทางเลือกต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์นอกบังคับ โดยทั่วไปกระบวนการสำหรับเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดนั้นจะประกอบด้วย

1. ระบุทางเลือกทั้งหมด

2. เจงนับเหตุการณ์หรือสถานการณ์นอกบังคับที่เป็นไปได้ทั้งหมด
3. วิเคราะห์ธรรมชาติของความไม่แน่นอนในปัญหาของการตัดสินใจนั้น โดยการกำหนดความน่าจะเป็นของเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น
4. กำหนดผลตอบแทนหรือความสูญเสียของทางเลือกต่าง ๆ
5. เรียงลำดับข้อมูลข่าวสารที่ต้องรวบรวมตามลำดับก่อนหลัง

ชนิดของการตัดสินใจ (Kinds of Decision)

ในการเลือกทางเลือกไหนนั้น ขึ้นอยู่กับว่าผู้ตัดสินใจมีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์แต่ละอย่างที่จะเกิดขึ้นขนาดไหน นักตัดสินใจจึงได้แบ่งประเภทของการตัดสินใจเป็น 4 แบบตามระดับของความน่าจะเป็นที่สถานการณ์จะเกิดขึ้นดังนี้

1. การตัดสินใจภายใต้ความแน่นอน (Decision-Making under Certainty)

การตัดสินใจแบบนี้เกิดขึ้นเมื่อเกิดปัญหาในการตัดสินใจที่มีความแน่ใจว่าสถานการณ์ไหนจะเกิดขึ้น การตัดสินใจในปัญหาแบบนี้พิจารณาแค่ผลตอบแทนในทางเลือกต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์เดียวเท่านั้น ถ้าทางเลือกมีจำกัดไม่มากนักผู้ตัดสินใจสามารถหาทางเลือกที่เหมาะสมได้ เมื่อผู้ตัดสินใจมีทางเลือกเพียงเล็กน้อยการตัดสินใจภายใต้ความแน่นอนจึงเป็นเรื่องง่าย แต่ถ้าจำนวนทางเลือกมีมาก ผู้ตัดสินใจจำเป็นต้องมีวิธีการหาทางเลือกที่ดีที่สุด การวิจัยการปฏิบัติงาน หรือเทคนิคโปรแกรมเชิงเส้น เป็นวิธีหนึ่งที่ใช้หาทางเลือกที่ดีที่สุดโดยการหาผลตอบแทนที่มากที่สุดหรือผลเสียหายน้อยที่สุดแบบมีข้อจำกัด

2. การตัดสินใจภายใต้ความเสี่ยง (Decision-Making under Risk)

การตัดสินใจเกิดขึ้นเมื่อปัญหาการตัดสินใจนั้นมีจำนวนสถานการณ์มาก แต่ผู้ตัดสินใจทราบความน่าจะเป็นที่สถานการณ์แต่ละอย่างจะเกิดขึ้น จึงไม่สามารถระบุสถานการณ์ด้วยความแน่ใจได้แต่สามารถระบุได้ด้วยความน่าจะเป็นที่ทราบค่าได้ ภายใต้สภาพของการเสี่ยงนี้นักทฤษฎีตัดสินใจได้ใช้เกณฑ์สำหรับประเมินผลทางเลือกหรือทางเลือกต่าง ๆ เพื่อหาทางเลือกที่ดีที่สุดนั้น ด้วยเกณฑ์ของค่าคาดหวังผลคาดหวังของทางเลือกนั้นจะเป็นผลรวมของผลตอบแทนที่เป็นไปได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ คูณด้วยความน่าจะเป็นที่เกี่ยวข้องอยู่ เกณฑ์ตัดสินใจแบบนี้จะเลือกทางเลือกที่มีผลตอบแทนคาดหวังสูงสุดหรือผลเสียหายน้อยที่สุด

3. การตัดสินใจภายใต้ความไม่แน่นอน (Decision-Making under Uncertainty)

การตัดสินใจเกิดขึ้นเมื่อไม่ทราบว่าความน่าจะเป็นที่สถานการณ์นอกบังคับต่าง ๆ จะเกิดขึ้นผู้ตัดสินใจจะสามารถระบุสถานการณ์และผลตอบแทนที่เกี่ยวข้องได้ ภายใต้ความไม่แน่นอนนั้นผลตอบแทนสามารถแจกแจงได้แต่ไม่ทราบความน่าจะเป็น เกณฑ์ที่จะหาทางเลือกที่

ดีที่สุด ซึ่งเป็นที่เชื่อถือได้มีอยู่หลายประการ ผู้ตัดสินใจจะเลือกใช้ได้ตามที่สนใจของตน หรือให้สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งขึ้น เกณฑ์ตัดสินใจสามารถแยกได้เป็น 2 แบบ คือ

3.1 การตัดสินใจแบบไม่สุ่มตัวอย่าง (Decision Analysis without Sampling)

การตัดสินใจแบบนี้จะไม่อาศัยข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติม โดยการรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ แต่อาศัยข้อมูลที่มีอยู่มาช่วยพิจารณาตัดสินใจ เกณฑ์ตัดสินใจสำหรับเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดของการตัดสินใจแบบนี้มีอยู่หลายเกณฑ์ดังนี้

(1) เกณฑ์ที่เพิ่มค่าที่น้อยที่สุด (Maximin Criterion) เกณฑ์นี้ได้รับการเสนอแนะจาก อับราฮัม ฮาวด์ (Abraham Wald) เมื่อปี ค.ศ.1945 ซึ่งแนะนำว่าผู้ตัดสินใจควรจะเป็นคนมองโลกในแง่ร้าย ผู้ตัดสินใจควรจะเลือกทางเลือกที่ให้ได้ผลขั้นต่ำซึ่งมากที่สุด เพราะถือว่าผลประโยชน์ขั้นต่ำจะเกิดขึ้น เกณฑ์ตัดสินใจแบบนี้ค่อนข้างจะเป็นเกณฑ์โบราณและยังเป็นเกณฑ์ของผู้มองโลกในแง่ร้ายพอสมควรเพราะคิดว่าเหตุการณ์ที่เลวร้ายที่สุดจะเกิดขึ้น ถ้าใช้เกณฑ์นี้เป็นประจำในระยะเวลายาวนานจะไม่มีภารกิจริเริ่มดำเนินการใหม่เพราะเป็นการยากที่กิจการใหม่จะไม่มีขาดทุนในระยะแรก เกณฑ์นี้มีจุดอ่อนที่ไม่ได้คิดถึงผลประโยชน์สูงสุดเลย

(2) เกณฑ์เพิ่มค่าที่มากที่สุด (Maximax Criterion) เกณฑ์นี้จะเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด โดยการเลือกเอาทางเลือกที่ได้ผลดีที่สุด เน้นการถึงผลเลิศนั่นเอง ซึ่งตรงข้ามกับเกณฑ์แรก เป็นเกณฑ์ที่มองโลกในแง่ดี

(3) เกณฑ์เฮอรัววิซ (Hurwicz Criterion) เกณฑ์นี้เสนอแนะโดย ลีโอนิด เฮอรัววิซ (Leonid Hurwicz) ถือเอาส่วนเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนักของผลตอบแทนที่มากที่สุดกับน้อยสุดในแต่ละทางเลือกเป็นเกณฑ์ตัดสินใจ ผู้ตัดสินใจจะเลือกน้ำหนักที่สะท้อนถึงทัศนคติเชิงจิตวิสัย (Subjective Opinion) ของตนเอง และน้ำหนักนี้ เฮอรัววิซ ถือว่าเป็นดัชนีที่บอกถึงระดับการมองโลกในแง่ดี ถึงแม้เกณฑ์เฮอรัววิซจะดีกว่าเกณฑ์ที่มองโลกแบบสุดเหวี่ยงแต่ก็มีข้อบกพร่องเหมือนกัน คือถ้ามีเหตุการณ์หรือสถานการณ์มาก ๆ เช่น 3 เหตุการณ์หรือมากกว่าขึ้นไปเกณฑ์นี้ก็ยังคงเฉพาะเหตุการณ์ที่ดีที่สุดกับเหตุการณ์ที่เลวที่สุดเท่านั้น นั่นคือคิดเฉพาะเหตุการณ์แบบสุดเหวี่ยงไม่ได้คิดเหตุการณ์กลาง ๆ อื่นด้วย

(4) เกณฑ์ลดค่าที่มากที่สุด (Minimax or Regret Criterion) เกณฑ์นี้ ลีโอนาร์ด เจ. ซาเวค (Leonard J. Savage) เสนอแนะเมื่อ 1951 ซึ่งเน้นที่ค่าเสียโอกาสของการตัดสินใจที่ผิด มีการป้องกันผู้ตัดสินใจจะเสียประโยชน์ในการทำผิดพลาด ภายใต้กฎการตัดสินใจนี้ต้องสร้างตารางสูญเสีย มาตราวัดการสูญเสียจะเป็นผลตอบแทนที่เพิ่มขึ้นที่สูญเสียไป เนื่องจากไม่เลือกทางเลือกที่ดีที่สุด สถานการณ์ที่กำหนดไว้ เกณฑ์ลดค่าที่มากที่สุดนี้ ผู้ตัดสินใจจะ

เปรียบเทียบดูว่าภายในสถานการณ์หนึ่งการตัดสินใจทางใดจะก่อให้เกิดระดับความสูญเสียสูงสุด แล้วเลือกเอาทางที่ก่อให้เกิดความสูญเสียต่ำสุดในจำนวนสูงสุดนี้ เกณฑ์ลดค่าที่มากที่สุดนี้จะดีกว่าเกณฑ์เพิ่มค่าน้อยที่สุดเพราะคิดถึงค่าเสียโอกาสด้วย แต่ก็ยังเป็นเกณฑ์ที่มองโลกในแง่ร้าย จะทำการตัดสินใจแบบที่ว่า สิ่งที่เราที่เลวที่สุดจะเกิดขึ้น

(5) เกณฑ์คาดหวัง (Expected Value Criterion) เกณฑ์นี้กล่าวว่า ทางเลือกที่ดีที่สุดต้องเป็นเกณฑ์ที่ให้ผลตอบแทนคาดหวังสูงสุด เกณฑ์นี้ต้องมีความน่าจะเป็นที่เกี่ยวข้องกับแต่ละสถานการณ์ด้วย ความน่าจะเป็นเหล่านี้จะพิจารณาในเชิงจิตวิสัยหรืออาศัยข้อมูลจากการทดลองที่ทำมาแล้วหรือใช้ข้อมูลข่าวสารทั้งสองแบบ สำหรับความน่าจะเป็นของสถานการณ์ที่กำหนดขึ้นมา จะเรียกว่าความน่าจะเป็นก่อนสุ่มตัวอย่าง ถ้ากำหนดความน่าจะเป็นสถานการณ์เท่า ๆ กัน ทุก ๆ สถานการณ์มีโอกาสเกิดขึ้นเท่ากัน เกณฑ์นี้เรียกว่าเกณฑ์ลาปลาซ (Laplace Criterion) การที่กำหนดความน่าจะเป็นให้แก่สถานการณ์เท่า ๆ กันโดยอาศัยหลักของเหตุผลที่ไม่พอเพียง ซึ่งถือว่าถ้าไม่มีเหตุผลพอเพียงว่าเหตุการณ์อันใดจะเกิดขึ้นมากน้อยกว่ากันเท่าใด ให้สมมติว่าเหตุการณ์แต่ละอย่างมีโอกาสเกิดขึ้นเท่า ๆ กัน ดังนั้นจึงไม่มีข้อตกลงว่าอันไหนเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดและเกณฑ์ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจตามทัศนคติของบุคคล (หรือผู้ตัดสินใจ) ที่มีต่อการมองเหตุการณ์หรือตามสมมติฐานที่สอดคล้องกับผู้ตัดสินใจ แต่ละเกณฑ์อาจนำไปสู่การตัดสินใจแตกต่างกันออกไป เกณฑ์ไหนถูก เกณฑ์ไหนผิดนั้น ต้องแล้วแต่ทัศนคติของแต่ละคน

3.2 การตัดสินใจแบบสุ่มตัวอย่าง (Decision Analysis with Sampling) การตัดสินใจแบบนี้จะต้องหาข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมเกี่ยวกับความน่าจะเป็นของสถานการณ์นอกบังคับ ข้อมูลข่าวสารนี้จะได้ขยายและปรับปรุงความน่าจะเป็นก่อนสุ่มตัวอย่าง ดังนั้นการตัดสินใจแบบนี้จึงใช้ทั้งข้อมูลข่าวสารก่อนสุ่มตัวอย่าง และข่าวสารจากตัวอย่างมาช่วยพิจารณาหาทางเลือกที่ดีที่สุด จากข้อมูลข่าวสารทั้งสองอย่างนี้จะได้การแจกแจงความน่าจะเป็นหลังสุ่มตัวอย่าง (Posterior Probability Distribution) ซึ่งเป็นความน่าจะเป็นเกี่ยวกับสถานการณ์และหาได้จากทฤษฎีเบย์ส์ (Bayes, Theorem)

(1) ค่าคาดหวังของข้อมูลข่าวสารสมบูรณ์ (Expected Value of Perfect Information, EVPI) จะประสบปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาว่าจะรวบรวมข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมก่อนกระทำการตัดสินใจหรือไม่ ซึ่งควรจะทราบว่าจะสามารถลดค่าเสียโอกาสคาดหวัง (หรือเพิ่มผลได้คาดหวัง) เท่าใดเมื่อข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมเกี่ยวกับสถานการณ์นอกบังคับ การตัดสินใจโดยอาศัยความเชื่อของตัวเองเกี่ยวกับสถานการณ์ที่แท้จริงนั้นจะต้องมีความคลาดเคลื่อนเกิดขึ้น สำหรับข้อมูลข่าวสารที่สมบูรณ์นั้นเป็นข้อมูลข่าวสารที่ปราศจากความคลาดเคลื่อน ในประชากร

อนันต์ข้อมูลข่าวสารที่สมบูรณ์จะเป็นขีดจำกัดของค่าประมาณแบบไม่เอียงเจที่ดีที่สุดเมื่อเพิ่มขนาดตัวอย่าง ส่วนประชากรที่จำกัดนั้นข้อมูลข่าวสารที่สมบูรณ์ก็ได้จากการสำมะโนอย่างสมบูรณ์ ในเมื่อสิ่งเกิดถูกต้อง การประหยัดค่าคาดหวังที่ได้จากการที่ทราบสถานการณ์ที่แท้จริงจะเกิดขึ้น นั้นให้ชื่อว่าค่าคาดหวังของข้อมูลข่าวสารสมบูรณ์ การสร้างขีดจำกัดบนสำหรับข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติม ถ้ามีข้อมูลข่าวสารสมบูรณ์การตัดสินใจก็จะเป็นการตัดสินใจภายใต้ความแน่นอน ดังนั้นค่าคาดหวังของข้อมูลข่าวสารสมบูรณ์ จะเท่ากับค่าเสียโอกาสคาดหวังสำหรับทางเลือกที่ดีที่สุดภายใต้ความไม่แน่นอนนั้นคือข้อมูลข่าวสารสมบูรณ์ จะประหยัดค่าเสียโอกาสจำนวนหนึ่งจริง ค่าคาดหวังของข้อมูลข่าวสารสมบูรณ์นี้คือค่าใช้จ่ายของความไม่แน่นอนนั่นเอง ในการตัดสินใจนั้นต้องอาศัยข้อมูลข่าวสารบางส่วนมากกว่าที่จะอาศัยข้อมูลข่าวสารสมบูรณ์ ดังนั้นผู้ตัดสินใจจึงมีค่าเสียโอกาสและในสถานการณ์จริงนั้น ข้อมูลข่าวสารสมบูรณ์ไม่ค่อยได้พบกันนัก จึงจำเป็นต้องหาข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมด้วยการสุ่มตัวอย่าง

(2) ความน่าจะเป็นหลังการสุ่มตัวอย่าง (Posterior Probabilities) จากความน่าจะเป็นก่อนการสุ่มตัวอย่างของสถานการณ์ การแจกแจงน่าจะเป็นเริ่มแรกที่แสดงถึงการแจกแจงก่อนการสุ่มตัวอย่างเพราะสร้างขึ้นก่อนแล้วปรับปรุงการแจกแจงก่อนการสุ่มจากข้อมูลข่าวสารของตัวอย่างการแจกแจงความน่าจะเป็นที่ปรับปรุงแล้วได้ชื่อว่าการแจกแจงหลังการสุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นฟังก์ชันของผลทดลองจากตัวอย่าง เพราะฉะนั้นจึงมีการแจกแจงหลังการสุ่มตัวอย่างต่าง ๆ กันตามแต่ผลทดลองที่เป็นไปได้จากตัวอย่างและสามารถหาค่าเสียโอกาสคาดหวังหลังการสุ่มตัวอย่างของทางเลือกที่ดีที่สุดได้

(3) ค่าคาดหวังของข้อมูลข่าวสารจากตัวอย่าง (EVSI, Expected Value of Sample Information) โดยที่ตัวอย่างมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน จึงไม่สามารถพิจารณาตัวทำนายที่สมบูรณ์ได้ แต่ตัวอย่างจะให้ข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมและช่วยปรับปรุงการตัดสินใจที่จะกระทำ เพราะว่าการปรับปรุงใด ๆ ในการตัดสินใจจะมีค่าเชิงเศรษฐกิจเกิดขึ้นจะทำให้ค่าเสียโอกาสคาดหวังลดลง

(4) ผลได้สุทธิคาดหวังจากตัวอย่าง (Expected Net Gain from Sampling, ENGS) ถ้าข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมได้มาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายแล้ว ค่าคาดหวังของข้อมูลข่าวสารสมบูรณ์อาจจะลดลงได้ด้วยการเก็บข้อมูลจากการทดลอง แต่ถ้าเสียค่าใช้จ่ายจากการสุ่มตัวอย่างแล้วก็ต้องพิจารณาควภูไปกับค่าคาดหวังของข้อมูลข่าวสารสมบูรณ์ เมื่อผลได้สุทธิของการสุ่มตัวอย่าง (การลดลงใน EVPI ลบด้วยค่าใช้จ่ายของการสุ่มตัวอย่าง) เป็นบวก ก็จะมีเหตุผลสำหรับการเลือกตัดสินใจขั้นสุดท้าย ไม่เพียงแต่จะประเมินค่าคาดหวังของข้อมูลข่าวสารสมบูรณ์เท่านั้น ยังจะต้องพิจารณาค่าใช้จ่ายจากการสุ่มตัวอย่างด้วยว่าจะได้ประโยชน์ต่อการ

หาข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมนั้นได้เพิ่มขึ้นหรือไม่ โดยทั่วไปตัวอย่างยิ่งโตก็ยิ่งมีคุณค่า ดังนั้นผู้ตัดสินใจจะต้องใช้ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม ซึ่งจะทำให้คุณค่าของข้อมูลจากตัวอย่างเท่ากับค่าใช้จ่ายในการเก็บตัวอย่าง ตัวอย่างจะได้ไม่ใหญ่โตจนค่าใช้จ่ายของมันมากกว่าค่าคาดหวัง

(5) ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม (Optimum Sample Size) เนื่องจากค่าคาดหวังของข้อมูลข่าวสารจากตัวอย่าง และค่าใช้จ่ายของการสุ่มตัวอย่างผันแปรตามขนาดตัวอย่าง นั่นคือ ค่าคาดหวังของข้อมูลข่าวสารจากตัวอย่างเป็นฟังก์ชันของขนาดตัวอย่าง ตัวอย่างยิ่งโต ค่าคาดหวังของข้อมูลข่าวสารจากตัวอย่างก็ยิ่งมาก ดังนั้นผลได้สุทธิคาดหวังจากตัวอย่างจึงผันแปรตามขนาดตัวอย่างด้วย ผู้ตัดสินใจก็จะประสบกับปัญหาเกี่ยวกับการเลือกขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายในการเก็บตัวอย่างหรือข้อมูลข่าวสาร

4. การตัดสินใจภายใต้ความขัดแย้ง (Decision-Making under Conflict of Competitive Conditions) การตัดสินใจแบบนี้เป็นการตัดสินใจต่อคู่แข่งกันที่มีเหตุผล การตัดสินใจภายใต้การขัดแย้งเป็นศาสตร์ที่ศึกษากันในทฤษฎีเกม (Theory of Games) ซึ่งมีเทคนิคที่สามารถจะนำไปประยุกต์กับสถานการณ์เกี่ยวกับการแข่งขันระหว่างคู่ต่อสู้ที่สามารถได้ เช่น การต่อรอง การแข่งขันทางธุรกิจ และการขัดแย้งระหว่างประเทศ เป็นต้น ทฤษฎีเกมนั้นสามารถแบ่งประเภทได้ตามจำนวนคู่แข่งกันและวิธีการขัดแย้งในผลประโยชน์ เกมที่มีคู่แข่งกันเพียงสองเป็นกรณีที่ยากที่สุด เกมที่มีการขัดแย้งในผลประโยชน์อย่างสมบูรณ์นั้นเป็นเกมที่คู่แข่งกันฝ่ายหนึ่งได้ประโยชน์ แต่อีกฝ่ายอื่นสูญเสียผลประโยชน์ นั่นคือผลได้ของฝ่ายหนึ่งจะเป็นการสูญเสียของอีกฝ่ายหนึ่งหรือผลรวมของผลได้กับความสูญเสียของคู่ต่อสู้เป็นศูนย์ เกมดังกล่าวนี้เรียกว่าเกมผลรวมเป็นศูนย์ เกมชนิดนี้ในทางธุรกิจคือการแข่งขันในทางครองตลาด ในทางการเมืองก็คือการแข่งขันช่วงชิงตำแหน่งตัวแทนในสภา สำหรับเกมที่มีคู่ต่อสู้สองฝ่ายเท่านั้นจะเรียกว่าเกมผลรวมเป็นศูนย์ชนิดสองฝ่าย เกมที่มีการขัดแย้งในผลประโยชน์ไม่สมบูรณ์ เรียกว่าเกมผลรวมไม่เป็นศูนย์ ปัญหาขององค์กรการเกี่ยวกับคู่แข่งกันส่วนมากเป็นแบบนี้ เช่นการแข่งขันการขาย ซึ่งจะมีขนาดของตลาดเกี่ยวข้องด้วย การโฆษณาอาจจะให้การครองตลาดเพิ่มขึ้น แต่มันจะเป็นผลประโยชน์ของคู่แข่งกันด้วยเพราะการโฆษณาจะกระตุ้นการขายและยี่ห้อด้วย หรือกล่าวได้ว่าผลได้ของคู่แข่งกันฝ่ายหนึ่งในเทอมของจำนวนขายไม่จำเป็นต้องเป็นค่าใช้จ่าย (สูญเสีย) ของฝ่ายอื่นทั้งหมด

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้เครื่องมือทางการเงินเพื่อป้องกันความเสี่ยงของผู้บริหาร
ในเทคนิคมอดุตาหารมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน

ปัจจัยที่ได้นำมาศึกษา แบ่งออกเป็น 4 ปัจจัย ได้แก่ อัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา
ต่างประเทศอัตราดอกเบี้ย ค่าธรรมเนียม และการให้บริการของธนาคาร ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

1. อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

อัตราแลกเปลี่ยน หมายถึง ราคาของเงินสกุลหนึ่งที่กำหนดในรูปของเงินตราอีกสกุล
หรือหมายถึงจำนวนเงินตราสกุลหนึ่งมีค่าเท่ากับ 1 หน่วยของเงินอีกสกุลหนึ่ง

ความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน หมายถึง ความเสียหายที่ไม่ได้คาดคะเนไว้ ซึ่งเกิดขึ้น
ในช่วงเวลาหนึ่ง เป็นผลจากโอกาสที่เงินตราต่างประเทศจะมีค่าเปลี่ยนแปลงเมื่อเทียบเงินตรา
ในประเทศ อัตราแลกเปลี่ยนจะเปลี่ยนแปลง

ความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนเป็นความเสี่ยงที่สำคัญประการหนึ่งที่ผู้ทำธุรกรรม
ระหว่างประเทศต้องเผชิญอยู่ในปัจจุบัน หากธุรกิจไม่สามารถเลือกเครื่องมือที่สามารถป้องกัน
ความเสี่ยงนี้ได้ย่อมมีประสิทธิภาพพอ อาจส่งผลถึงการเจริญเติบโตของธุรกิจได้ นอกจากนี้
การที่นานาประเทศรวมถึงประเทศไทยได้หันมาใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัว โดยที่
อัตราแลกเปลี่ยนระบบดังกล่าวสามารถเคลื่อนไหวขึ้นลงอย่างเสรีขึ้นอยู่กับอุปสงค์และอุปทาน
ของเงินตราแต่ละสกุลก็ยิ่งทำให้ความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนมีบทบาทมากขึ้นกว่าในอดีต

วิวัฒนาการของระบบอัตราแลกเปลี่ยนของไทยมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาวะเศรษฐกิจของ
ประเทศตลอดมา ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยได้ทำการผูกค่าเงินบาทกับเงินปอนด์
สเตอร์ลิงตลอดมา เมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 สหรัฐอเมริกาเริ่มก้าวเข้ามามีบทบาทใน
เศรษฐกิจของโลกทำให้ประเทศไทยต้องหันไปกำหนดค่าเงิน โดยผูกไว้กับค่าเงินดอลลาร์สหรัฐฯ
เพียงสกุลเดียว ต่อมาช่วงปี พ.ศ. 2514 - 2516 ได้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินระหว่างประเทศ
อย่างรุนแรง ทำให้ประเทศต่าง ๆ เริ่มทยอยปล่อยให้ค่าเงินของตนอยู่ในระบบอัตราแลกเปลี่ยน
แบบลอยตัว นอกจากนี้จากการที่ค่าเงินดอลลาร์สหรัฐฯ มีค่าแข็งตัวขึ้นอย่างต่อเนื่อง
ประกอบกับฐานะดุลการชำระเงินของประเทศไทยลดลงอย่างมากเป็นผลให้ในปี พ.ศ. 2527
รัฐบาลจึงประกาศเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยนมาเป็นระบบที่ผูกค่าเงินบาทไว้กับกลุ่ม
เงินตราของประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทย หรือระบบตะกร้าเงิน (Basket of Currencies) จนกระทั่งปี
พ.ศ. 2538 เศรษฐกิจเริ่มประสบปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดสูงขึ้น การส่งออกที่ตกต่ำ
 อีกทั้งเริ่มมีการโจมตีค่าเงินบาทจากกองทุนขนาดใหญ่ภายนอกประเทศจึงทำให้รัฐบาลประกาศ

เปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยนมาเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบการจัดการ ซึ่งยังคงใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน (กอบเกียรติ อัสววัฒนาพร, 2543)

โดยทั่วไปการคาดการณ์เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของอัตราแลกเปลี่ยนในระยะสั้นในระบบลอยตัวนั้น เป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ถนัดสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในตลาดเงินตราต่างประเทศ เนื่องจากการเคลื่อนไหวจากอัตราแลกเปลี่ยนในระยะสั้นมักจะมีการแกว่งตัวค่อนข้างมากและสามารถที่จะเบี่ยงเบนไปจากอัตราแลกเปลี่ยนที่สมดุลในระยะยาว (Long-run Equilibrium Exchange Rate) ได้ในช่วงใดช่วงหนึ่ง อย่างไรก็ตามทิศทางการเคลื่อนไหวของอัตราแลกเปลี่ยนในระยะยาวหรือในระยะปานกลางนั้นมักจะถูกกำหนดโดยปัจจัยพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสามารถกล่าวสรุปโดยสังเขปได้ดังนี้

ปัจจัยที่ 1 ได้แก่ ความแตกต่างของอัตราดอกเบี้ยในประเทศกับต่างประเทศ ในกรณีที่อัตราดอกเบี้ยระยะสั้นของไทยได้รับการปรับเพิ่มขึ้น ก็จะมีผลทำให้เงินทุนจากต่างประเทศไหลเข้ามาในประเทศเพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลทำให้เงินบาทมีค่าแข็งขึ้น ความแตกต่างของอัตราดอกเบี้ยในประเทศกับต่างประเทศจึงนับเป็นตัวแปรที่สำคัญในการชี้ทิศทางและระดับการเคลื่อนไหวของค่าเงินบาทในอนาคตอันใกล้ อย่างไรก็ตามในบางขณะอัตราดอกเบี้ยในประเทศที่เพิ่มขึ้นอาจจะไม่ทำให้เงินทุนไหลเข้าประเทศ โดยเฉพาะในกรณีที่ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ไม่เกื้อหนุนต่อการเพิ่มขึ้นของอัตราดอกเบี้ยในประเทศ

ปัจจัยที่ 2 ความแตกต่างของอัตราเงินเฟ้อระหว่างประเทศ ในกรณีที่อัตราเงินเฟ้อในประเทศมีระดับสูงกว่าอัตราเงินเฟ้อของประเทศคู่ค้าหรือประเทศคู่แข่งทางการค้าของไทยก็จะเป็นผลทำให้ค่าเงินบาทในรูป Nominal Term อ่อนตัวลงอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะเงินเฟ้อทำให้มูลค่าของเงินในรูปเงินบาทมีค่าลดลง ซึ่งกลไกตลาดอัตราแลกเปลี่ยนที่มีประสิทธิภาพย่อมต้องปรับลดค่าเงินตามไปด้วย มีข้อให้สังเกตว่าความสัมพันธ์ระหว่างอัตราแลกเปลี่ยนและอัตราเงินเฟ้อดังกล่าวนี้เป็นไปตามกลไกของ Purchasing Power Parity (PPP) ซึ่งกำหนดค่าอัตราแลกเปลี่ยนของเงินสองสกุลตามผลต่างของอัตราเงินเฟ้อระหว่างสองประเทศนั้น ๆ กล่าวคือประเทศที่มีเงินเฟ้อสูงกว่าสกุลเงินของประเทศนั้นจำเป็นต้องมีค่าอ่อนตัวลงเพื่อชดเชยผลของเงินเฟ้อนั้นในการค้าระหว่างประเทศ ด้วยเหตุนี้อัตราเงินเฟ้อจะเป็นตัวแปรที่บ่งบอกการกำหนดค่าเงินบาทก็ควรจะอ่อนตัวลงหรือแข็งขึ้นเล็กน้อยเพียงไรในอนาคต

ปัจจัยที่ 3 อัตราการค้า (Term of Trade) ดุลการค้าของดุลการชำระเงิน อัตราการค้าคืออัตราส่วนระหว่างราคาสินค้าส่งออกและนำเข้า การที่ราคาสินค้าส่งออกเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับราคาสินค้านำเข้าจะทำให้อัตราการค้าของไทยดีขึ้นทำให้ค่าเงินบาทแข็งขึ้นด้วย โดยทั่วไปการ

ตกต่ำของปริมาณการค้าจะมีส่วนทำให้รายได้จากการส่งออกลดลงจะสร้างแรงกดดันต่ออัตราแลกเปลี่ยน โดยทำให้เงินบาทมีค่าอ่อนตัวลง

ปัจจัยที่ 4 ประสิทธิภาพการผลิตและรสนิยมในการบริโภค ในกรณีที่ประเทศไทยสามารถผลิตสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นจะทำให้รายได้จากการส่งออกเพิ่มขึ้นและค่าเงินจะแข็งขึ้นตามไปด้วย อย่างไรก็ตามในกรณีที่คนไทยเพิ่มการบริโภคสินค้านำเข้ามากขึ้นเมื่อมีรายได้สูงขึ้น ก็เป็นผลทำให้เงินบาทมีค่าอ่อนตัวลง

ปัจจัยที่ 5 จิตวิทยาและความเชื่อมั่น แม้ในแง่ทฤษฎี ปัจจัยที่ 1 ถึง 4 จะเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีความสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมการณ์เคลื่อนไหวของค่าเงินในระยะยาวหรือระยะปานกลาง นักเศรษฐศาสตร์ของไทยจำนวนไม่น้อยเชื่อว่า ในระหว่างปัจจัยด้านจิตวิทยาและความเชื่อมั่นในเสถียรภาพของเศรษฐกิจไทยมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน

ปัจจัยที่ 6 เหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด ตัวอย่างเช่น ภัยธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงการเมืองอย่างฉับพลัน การประท้วงของแรงงาน และอื่นๆ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้เกิดการอ่อนตัวของค่าเงินอย่างทันทีทันใด

ประเภทของความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน

1. Transaction Exposure กิจการหนึ่งจะมี “ส่วนเปิดต่อความเสี่ยง” เมื่อได้ซื้อหรือขายสินค้าหรือบริหารเป็นเงินตราต่างประเทศ โดยพิจารณามูลค่าของธุรกรรมดังกล่าวในรูปของเงินตราต่างประเทศ ณ อัตราแลกเปลี่ยนทันทีที่เป็นอยู่ในขณะใดขณะหนึ่ง เนื่องจากอัตราทันที (Spot Rate) จะเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทำให้บริษัททำตัวเองให้เปิดต่อการเปลี่ยนแปลงในมูลค่าที่จะเกิดขึ้นภายหลัง

2. Translation Exposure หรือ Accounting Exposure ถ้าบริษัทมีสินทรัพย์หรือหนี้สินเป็นเงินตราต่างประเทศ ซึ่งจำเป็นต้องแปลงเป็นเงินตราในประเทศเมื่อสิ้นปีบัญชี การที่อัตราแลกเปลี่ยนสูงขึ้นหรือลดลง มูลค่าเป็นดอลลาร์สหรัฐอเมริกายของบริษัทจึงได้รับผลกระทบคือ จะเกิดผลได้หรือผลเสียในงบกำไรขาดทุนหรือในงบดุล

3. Economic Exposure หรือ Competitive Exposure เป็นผลจากการตัดสินใจของบริษัทที่จะนำเข้าหรือส่งออกสินค้าไปต่างประเทศ การตัดสินใจนั้นขึ้นอยู่กับต้นทุนของสินค้าและบริการเมื่อซื้อและราคาเมื่อขาย ทั้งต้นทุนและราคาจะได้รับผลกระทบอย่างมากจากอัตราแลกเปลี่ยน ณ เวลาที่ทำการตัดสินใจ ถ้าอัตราเคลื่อนไหวไปในทางไม่ดีต่อบริษัทก็จะมีผลกระทบต่อการตัดสินใจว่าแหล่งวัตถุดิบหรือสถานที่ตั้งโรงงานควรอยู่ที่ไหน Economic Exposure ยังสามารถเกิดขึ้นได้กับบริษัทที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับต่างประเทศเลย คือไม่มีทั้งการ

นำเข้าและการส่งออก ในสถานการณ์ดังกล่าวถ้าค่าเงินดอลลาร์สูงขึ้นผู้ผลิตในประเทศก็สามารถขายได้ถูกกว่าในสหรัฐอเมริกา ผลก็คือบริษัทในสหรัฐอเมริกาก็จะเสียยอดขายไป

2. อัตราดอกเบี้ย

เป็นความไม่แน่นอนของดอกเบี้ยในตลาด ส่งผลต่อผู้ที่กู้เงินจากต่างประเทศโดยใช้ อัตราดอกเบี้ยแบบลอยตัว รวมถึงยังส่งผลถึงค่าธรรมเนียม (Premium) ของการทำสัญญาล่วงหน้า อัตราดอกเบี้ยในประเทศไทยมีการแบ่งประเภทออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ ได้แก่ อัตราดอกเบี้ยที่ถูกกำหนดขึ้นจากธนาคารแห่งประเทศไทย อัตราดอกเบี้ยที่ถูกกำหนดขึ้นจากธนาคารพาณิชย์ อัตราดอกเบี้ยที่ถูกกำหนดขึ้นจากสถาบันการเงินอื่น ๆ และอัตราดอกเบี้ยของตลาดการเงินนอกระบบ ในอดีตรัฐบาลได้ใช้นโยบายอัตราดอกเบี้ยมาเป็นเครื่องมือเพื่อช่วยให้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศมีความมั่นคงและพัฒนาไปอย่างมีเสถียรภาพ โดยในช่วงก่อนและระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นช่วงเวลาที่เริ่มก่อตั้งธนาคารแห่งประเทศไทย ดังนั้นในช่วงนี้จึงไม่มีการดำเนินการด้านอัตราดอกเบี้ยมากนัก หลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้มีการกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากสูงสุดเพื่อให้การเคลื่อนไหวของอัตราดอกเบี้ยจากธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ต่อมาในปี พ.ศ. 2505 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ ซึ่งได้เพิ่มอำนาจแก่ธนาคารแห่งประเทศไทยในการดำเนินนโยบายทางการเงินได้มากขึ้นและพระราชบัญญัตินี้ยังได้กำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมสูงสุดเอาไว้ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับอัตราดอกเบี้ยเงินฝากมากขึ้นด้วย ในช่วงปี พ.ศ. 2516-2525 ได้เกิดวิกฤตการณ์ราคาน้ำมันเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประเทศไทยประสบกับภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรง ธนาคารแห่งประเทศไทยจำเป็นต้องประกาศขึ้นอัตราดอกเบี้ยเพื่อส่งเสริมให้เกิดการออมระยะยาว จนกระทั่งปี พ.ศ.2532 มีแรงกดดันจากทั้งปัจจัยจากทั้งภายในและภายนอกหลายประการที่กดดันให้ประเทศไทยจำเป็นต้องดำเนินนโยบายเปิดเสรีทางการเงิน ซึ่งมีผลทำให้ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศให้อัตราดอกเบี้ยทุกประเภทลอยตัวเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2535 จนถึงปัจจุบัน

จากการที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต่างก็ดำเนินนโยบายการเปิดเสรีด้านการเงิน ก็ทำให้อัตราดอกเบี้ยทั่วโลกมีการเปลี่ยนแปลงและผันผวนมาก การเปิดเสรีด้านการเงินเป็นผลมาจากประเทศกำลังพัฒนาต่าง ๆ ต้องการปัจจัยด้านเงินทุนเป็นจำนวนมาก เพื่อที่จะพัฒนาประเทศไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ แต่เนื่องจากปริมาณการออมในประเทศไม่เพียงพอต่อความต้องการในการลงทุน จึงจำเป็นต้องอาศัยเงินทุนจากต่างประเทศ ทำให้ประเทศเหล่านี้พยายามดำเนินนโยบายส่งเสริมให้เกิดแรงจูงใจแก่นักลงทุนจากต่างประเทสนำเงินเข้ามาลงทุนใน

ประเทศและพยายามลดอุปสรรคของผู้ประกอบการในประเทศในการกู้ยืมเงินลงทุนจากต่างประเทศมาลงทุน

3. ค่าธรรมเนียม (Premium)

เป็นจำนวนเงินที่เป็นผลต่างระหว่างเงินสองสกุลซึ่งมีผลต่อต้นทุนในการทำสัญญาทางการเงินล่วงหน้า การเปลี่ยนแปลงของค่าพรีเมียมในตลาดการเงินล่วงหน้าถือได้ว่าเป็นความสำคัญอย่างมากแก่ผู้ที่เข้ามาป้องกันความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน ซึ่งได้แก่ ผู้ส่งออกนำเข้า หรือผู้ที่ทำธุรกรรมระหว่างประเทศ โดยถ้าหากค่าพรีเมียมอยู่ในระดับสูงจะทำให้ต้นทุนในการทำธุรกรรมดังกล่าวสูงขึ้น หรือค่าพรีเมียมลดต่ำลงจะทำให้ต้นทุนดังกล่าวนี้ลดลงด้วย การกำหนดอัตราล่วงหน้าจะยึดราคาซื้อขายทันที (Spot Rate) เป็นฐาน โดยมีส่วนเพิ่ม (Premium) หรือส่วนลด (Discount) ตามสถานการณ์ เมื่ออัตราล่วงหน้าสูงกว่าอัตราทันทีแสดงว่าค่าพรีเมียมมีค่าเป็นส่วนเพิ่ม ปัจจัยที่เป็นพื้นฐานในการกำหนดค่าพรีเมียมหรือส่วนลดที่สำคัญคือ อัตราดอกเบี้ยของเงินทั้ง 2 สกุลที่จะซื้อขายล่วงหน้า โดยเงินสกุลที่ให้อัตราดอกเบี้ยสูงกว่าจะเป็นส่วนลดในอนาคต ส่วนเงินสกุลที่อัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าจะเป็นพรีเมียมในอนาคต การได้ทราบถึงโครงสร้างการเปลี่ยนแปลงของค่าพรีเมียมจึงเป็นประโยชน์ต่อการทำธุรกิจด้วย

ในประเทศไทยค่าพรีเมียมในการซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้ามีค่าเป็นส่วนเพิ่มอยู่เสมอ เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยเงินบาทมักจะอยู่ในระดับสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา นอกจากนี้การที่ไทยมีการควบคุมในด้านการนำเงินทุนเข้าประเทศที่มีลักษณะค่อนข้างเสรี เนื่องจากประเทศมีความต้องการกู้ยืมเงินตราต่างประเทศในจำนวนมาก การควบคุมการปริวรรตเงินจึงเน้นหนักไปทางด้าน การควบคุมการส่งเงินตราต่างประเทศออก ในขณะที่การจำกัดการกู้ยืมเงินตราต่างประเทศของภาคเอกชนมีน้อยมาก จึงเป็นสาเหตุให้ธุรกรรมระหว่างประเทศของไทยเป็นการไหลเข้าของเงินตราต่างประเทศในสัดส่วนที่สูง ส่งผลให้มีการซื้อล่วงหน้าของลูกค้านาคารพาณิชย์มากกว่าการขายล่วงหน้าให้แก่ธนาคารพาณิชย์ ซึ่งความแตกต่างระหว่างปริมาณซื้อและขายในลักษณะนี้ได้กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ราคาหรือค่าพรีเมียมในการซื้อขายเงินตราต่างประเทศเป็นส่วนเพิ่มอยู่เสมอ

4. การให้บริการของธนาคาร

เนื่องจากธนาคารเป็นสื่อกลางในการทำธุรกรรมทางการเงินต่าง ๆ รวมถึงให้ข้อมูลเกี่ยวกับอัตราแลกเปลี่ยนและคำแนะนำทางเลือกในการป้องกันความเสี่ยงทางการเงินในรูปแบบต่าง ๆ ให้กับลูกค้าของธนาคาร ธนาคารพาณิชย์ที่ทำการซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้าจะคัดเลือก

ลูกค้าและวิเคราะห์ลูกค้าที่ต้องการซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า ลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นลูกค้าเก่าของธนาคาร ซึ่งติดต่อใช้บริการธนาคารในด้านต่าง ๆ เมื่อธนาคารอนุมัติให้สามารถซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้าก็จะได้วงเงินที่สามารถทำการซื้อขายได้ เพื่อเป็นการป้องกันความเสี่ยงของธนาคารในกรณีที่ลูกค้าผิดสัญญาไม่ซื้อขายในอัตราที่ทำสัญญาไว้ เนื่องจากธนาคารมีต้นทุนในการจัดหาหรือสำรองเงินตราต่างประเทศนั้นไว้และธนาคารต้องวางแผนในการบริหารเงินตราต่างประเทศที่รับซื้อไว้ล่วงหน้า อัตราค่าพรีเมียมที่ธนาคารเรียกเก็บจากลูกค้าแต่ละรายไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับเครดิตของลูกค้า ความสนิทสนมระหว่างลูกค้ากับธนาคาร ซึ่งฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้าของธนาคารพาณิชย์คือ ฝ่ายสินเชื่อและฝ่ายค้าเงินตราต่างประเทศ

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

พิเชษฐ์ พรหมผุย (2541) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่าพรีเมียมและชดเชยค่าความเสี่ยงในการซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า ซึ่งค่าพรีเมียมในการซื้อขายเงินตราต่างประเทศเป็นต้นทุนอย่างหนึ่งที่ต้องได้ว่ามีความสำคัญอย่างมากแก่ผู้ที่เข้ามาป้องกันความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน โดยแยกวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนของค่าพรีเมียมประกอบด้วยสองส่วนใหญ่ ส่วนแรกเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการคาดการณ์ค่าของเงินในอนาคต ซึ่งคาดการณ์ค่าของเงินในอนาคตจะมีผลต่อค่าพรีเมียมโดยส่งผ่านทางด้านอุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศล่วงหน้าและส่วนที่สองคือปัจจัยต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดต้นทุนหรือความเสี่ยงแก่ธนาคารพาณิชย์ที่ให้บริการซื้อขายล่วงหน้า โดยธนาคารพาณิชย์จะคิดต้นทุนในส่วนนี้ที่ต้องเผชิญความเสี่ยงแทนลูกค้ามาเป็นค่าพรีเมียมด้วย

ศุภรจีรา ทำนุศิลป์ (2541) ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เทคนิคการใช้เครื่องมือป้องกันความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศโดยจะนำเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงมาใช้ในการศึกษาดังนี้ สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Outright Forward) สัญญาแลกเปลี่ยน (Swap) สัญญาแลกเปลี่ยนทันที (Currency Swap) และสิทธิเลือกทางการเงิน (Currency Option) ผลการศึกษาพบว่า เครื่องมือป้องกันความเสี่ยงนี้ได้ส่งผลกระทบต่อธุรกรรมการซื้อขายการกู้ยืมเงินตราต่างประเทศกล่าวคือ ช่วยป้องกันไม่ให้เกิดภาวะขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนด้วยการนำกำไรจากเงินตราสกุลหนึ่งไปชดเชยกับผลขาดทุนจากเงินตราอีกสกุลหนึ่ง โดยการป้องกันความเสี่ยงด้วยวิธีป้องกันความเสี่ยงแบบ สิทธิเลือกทางการเงินเป็นวิธีที่ให้ประโยชน์ต่อผู้ทำธุรกรรมมากที่สุดจาก 4 วิธีที่ได้ทำการศึกษา แต่วิธีนี้จะมีทางเลือกที่เพิ่มขึ้นทำให้ค่าธรรมเนียม

สิทธิเลือกทางการเงินมีอัตราที่แพงกว่าการใช้เครื่องมือป้องกันความเสี่ยงโดยวิธีอื่น และอาจประสบกับความเสี่ยงเนื่องจากสถาบันการเงินขาดสภาพคล่อง อันเกิดจากลูกค้าจำนวนมากมาขอใช้สิทธิตามสัญญาที่ครบกำหนดจากการที่รัฐบาลได้ปล่อยค่าเงินบาทลอยตัว ทำให้ผู้ประกอบการไม่สามารถคาดเดาอัตราแลกเปลี่ยนในอนาคตได้ ดังนั้นเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงจึงได้รับความนิยมมากขึ้นเพราะทำให้ผู้ประกอบการสามารถทราบอัตราแลกเปลี่ยนที่จะส่งผลกระทบต่อการคำนวณต้นทุนรายรับรายจ่ายได้ล่วงหน้า โดยถ้าอัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้าอยู่ในระดับที่ผู้ประกอบการพอใจผู้ประกอบการก็สามารถติดต่อกับธนาคารเพื่อทำตราสารอนุพันธ์ได้ สำหรับเงินที่จะทำสัญญานั้นขึ้นอยู่กับตัวผู้ประกอบการเองว่า ณ ระดับอัตราล่วงหน้าที่เป็นอยู่ตนพอใจมากน้อยเพียงไรและในส่วนของระยะเวลาที่จะทำได้จะเปลี่ยนแปลงตามสภาพคล่องของตลาด ถึงแม้เครื่องมือแต่ละวิธีก็มีความเหมาะสมในการใช้ต่างกันดังนี้ สัญญาซื้อขายล่วงหน้าเหมาะกับธุรกรรมเงินตราต่างประเทศด้านเดียว สัญญาแลกเปลี่ยน และสิทธิเลือกทางการเงินเหมาะกับผู้มีรายรับและรายจ่ายเป็นเงินตราต่างประเทศในสกุลเดียวกัน ส่วนสิทธิเลือกทางการเงินเหมาะกับผู้ประกอบการที่ต้องการสิทธิที่จะเลือกใช้สิทธิตามทางเลือก แต่เลือกไปทำตามอัตราตลาด หรืออัตราตามที่สัญญาระบุไว้หากอัตราใดให้ประโยชน์มากกว่า

ประสิทธิ์ โชติวิศาล (2544) ทำการค้นคว้าอิสระเรื่องพฤติกรรมของผู้ประกอบการในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือต่อการใช้บริการทางการเงินเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศจากธนาคารพาณิชย์ โดยได้ศึกษาถึงปัจจัยที่ผู้ประกอบการพิจารณาที่จะใช้บริการด้านการค้าระหว่างประเทศกับธนาคารพาณิชย์พบว่า ปัจจัยอันดับแรกคือการให้บริการที่มีคุณภาพ เช่น การให้คำแนะนำที่ดี พนักงานธนาคารมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและทันเวลา รวมถึงการที่ได้รับการบริการตรงตามความต้องการของผู้ประกอบการ อันดับที่ 2 คืออัตราค่าบริการที่เหมาะสม โดยต้องการให้ธนาคารลดค่าบริการลงต่ำกว่าค่าบริการปกติ ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ที่สำคัญได้แก่ ธนาคารให้อัตราแลกเปลี่ยนที่พอใจ ธนาคารมีความน่าเชื่อถือ มั่นคง มีความรับผิดชอบสูงและธนาคารมีการให้บริการที่รวดเร็วใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย

จันทร์เพ็ญ (2545) ได้ศึกษาแนวทางในการบริหารความเสี่ยงภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัว กรณีศึกษา บริษัท สามารถคอมเทค จำกัด โดยได้ศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากประกาศใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยน การซื้อเงินตราต่างประเทศล่วงหน้าเพื่อลดความเสี่ยงอันอาจเกิดจากความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทเทียบกับสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐ ในปี พ.ศ. 2540 บริษัทประสบภาวะวิกฤตด้านการเงินอันเนื่องมาจากการรับรู้ผลขาดทุน

จากระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวทั้งจำนวน โดยเกิดผลขาดทุนอย่างเด่นชัดส่งผลกระทบต่ออัตราส่วนทางการเงินที่มีความสำคัญต่อสายตาคงคณภายนอก ซึ่งหากบริษัทเลือกที่จะปฏิบัติโดยวิธีการเฉลี่ยรับรู้ผลขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนเป็น 5 รอบระยะเวลาบัญชีแล้ว จะช่วยลดผลขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนและผลขาดทุนสุทธิได้ สำหรับการลดความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ เนื่องจากต้นทุนของบริษัทมากกว่าร้อยละ 70 ในแต่ละโครงการเป็นการนำเข้าอุปกรณ์สื่อสารโทรคมนาคมจากต่างประเทศ ก่อนปี พ.ศ. 2540 บริษัทไม่มีนโยบายเกี่ยวกับการซื้อเงินตราต่างประเทศล่วงหน้าเพื่อป้องกันความเสี่ยง เนื่องจากประเทศไทยยังคงใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบตะกร้าเงิน ค่าเงินบาทจึงมีเสถียรภาพ แต่หลังจากมีการประกาศเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัว บริษัทจึงมีนโยบายเพื่อลดความเสี่ยงของต้นทุนที่อาจเพิ่มขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐ จากการศึกษาวิธีการป้องกันความเสี่ยงพบว่าบริษัทสามารถประหยัดต้นทุนจากค่าเงินบาทที่เปลี่ยนเมื่อครบกำหนดชำระเงินได้มากกว่าการเพิ่มค่าใช้จ่ายในเรื่องของค่าธรรมเนียมส่วนเพิ่มหรือส่วนลด